

УДК 336.02::351

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.10>

Найда Інна Володимирівна,

кандидат наук з державного управління, доцент,

доцент кафедри права

Київського кооперативного інституту бізнесу і права

ORCID ID: 0000-0001-7296-7884

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

FINANCIAL MECHANISM AS A COMPONENT OF STATE REGULATION OF NATIONAL PATRIOTIC EDUCATION

Статтю присвячено питанню фінансового регулювання як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання.

З'ясовано, що фінансовий механізм регулювання характеризується притаманними йому рисами, за допомогою яких, його можна ідентифікувати від інших видів механізмів державного управління.

У статті розкрито структуру фінансового механізму який залучає такі взаємопов'язані елементи: нормативно-правове забезпечення, фінансові методи, фінансові важелі, та інформаційне забезпечення.

Описано роль фінансового регулювання як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання.

Зазначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування при формуванні відповідних бюджетів мають передбачати видатки на реалізацію державних, регіональних та місцевих програм з фінансування національно-патріотичного виховання, оскільки існує недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення сфери національно-патріотичного виховання.

Показано, що одним з елементів фінансового механізму як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання має стати розроблення програми економічного стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності, які забезпечують підтримку заходів молодіжних і дитячих громадських організацій, спрямованих на національно-патріотичного виховання.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, фінансовий механізм, державне регулювання, нормативно-правове забезпечення.

The article is devoted to the issue of financial regulation as a component of state regulation of national-patriotic education.

It was found that the financial mechanism of regulation is characterized by its inherent features, with the help of which it can be identified from other types of state management mechanisms.

The article reveals the structure of the financial mechanism, which involves the following interrelated elements: regulatory and legal support, financial methods, financial levers, and information support.

The role of financial regulation as a component of state regulation of national-patriotic education is described.

It is noted that state authorities and local self-government bodies, when formulating the relevant budgets, should foresee expenditures for the implementation of state, regional and local programs for financing national-patriotic education, since there is an insufficient level of material and technical support in the field of national-patriotic education.

It is shown that one of the elements of the financial mechanism as a component of state regulation of national-patriotic education should be the development of a program of economic stimulation of business entities that provide support for the activities of youth and children's public organizations aimed at national-patriotic education.

Key words: national-patriotic education, financial mechanism, state regulation, regulatory and legal support.

Постановка проблеми. Національно-патріотичне виховання в Україні складається з комплексної системи і цілеспрямованої діяльності органів як державної влади, так і інших соціальних інститутів. Питання національно-патріотичного виховання наразі є досить актуальною темою для наукових робіт, проте, питанню фінансового регулювання як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання не приді-

ляється значної уваги. Хоча фінансовий механізм є досить важливим і суттєвим державним інструментом який впливає на соціально-економічний розвиток суспільства та безпосередньо на розвиток національно-патріотичне виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців та дослідників, праці яких відіграють суттєву роль у розвитку та ефективному використанні механізмів державного

управління, відомі Авер'янов В., Залога З., Ковбасюк Ю., Трошинський В., Кравченко М., Мельник А., Михасюк І., Нікольський П., Василик О., Ковалюк О., Савченко А. та інші.

Однак, на сьогодні незважаючи на значну кількість наукових публікацій з окресленої проблематики, фінансовий механізм як складова державного регулювання національно-патріотичного виховання ще висвітлено недостатньо.

Мета статті – полягає у комплексному дослідженні та формулюванні пропозицій щодо подальшого вдосконалення фінансового механізму як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання.

Державне регулювання – це організуючий і регулюючий вплив держави на певний вид діяльності людини чи підприємця з метою впорядкування та підвищення результативності їх діяльності. Такий вплив держави може здійснюватися за допомогою певних інструментів, заходів та механізмів. Механізм управління – це складна управлінська категорія.

Механізм управління можна подати тепер як сукупність функціонально-процесних складових організаційної системи, що визначають комплекс управлінських (адміністративних) дій стосовно планування досягнення цілі або взагалі ряду стратегічних і програмних цілей («дерева цілей»), організації самої системи для прямого або непрямого регулювання, визначення засобів стимулювання та контролю за результативністю досягнення поставлених завдань [1].

Науковець В. Авер'янов вважає, що механізм державного управління – це сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення. Звідси складовими елементами зазначеного механізму є:

- 1) система органів виконавчої влади;
- 2) сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку [2, с. 43].

На думку провідних науковців з державного управління механізми державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей. У демократичній країні це спеціальні засоби, які мають забезпечувати здійснення

управлінського впливу народу цієї країни безпосередньо та через органи державної влади на стан та розвиток держави як складної соціально-економічної територіальної системи з метою створення гідних умов життєдіяльності людей, що проживають у державі (незалежно від їх громадянства), та громадян країни, що тимчасово перебувають за її межами [3, с. 248].

Комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів: правового, фінансового, організаційного та ін.

На думку О. Ковалюк фінансовий механізм – це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовують у фінансовій діяльності держави і підприємства за відповідного нормативного, правового та інформаційного їхнього забезпечення, а також за відповідної фінансової політики на мікро- і макрорівні [4].

Український вчений О.Д. Василик вважає, що «у найзагальнішому вигляді фінансовий механізм може бути охарактеризований як комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених в державі форм і методів створення та використання фінансових ресурсів для забезпечення економічного розвитку і соціальних потреб громадян. Фінансовий механізм це, по суті, методичні, організаційні та правові положення і заходи, які визначають функціонування фінансів в економіці держави, їх практичне використання для досягнення визначених відповідними програмами цілей і завдань» [5, с. 102].

Таким чином, існуючі визначення сутності фінансового механізму можна розділити на три групи. Перша група дослідників розглядає фінансовий механізм як частину господарського або економічного механізму, виділяючи в його структурі форми організації суспільного виробництва, сукупність економічних форм і методів регулювання економічних процесів. Друга група вчених розглядає фінансовий механізм як сукупність фінансових важелів, форм, інструментів, методів управління, для забезпечення розподільчих і перерозподільчих відносин, задоволення потреб суспільства, впливу на суспільне виробництво. Третя група фахівців дотримується точки зору, що фінансовий механізм це система. Але трактують вони цю систему по-різному: як систему відносин, важелів, управління, дій, за кінцевим напрямом впливу на суспільне виробництво з метою задоволення суспільних потреб і максимізації прибутку. Ми підтримуємо точку зору, що фінансовий механізм – це система, і схилиємося до думки, що, перш за все, це система фінансових відносин. Адже саме фінансові відносини визначають ті

методи і важелі, що будуть використовуватися для реалізації фінансової політики. Таким чином, фінансовий механізм має місце кожного разу, коли йдеться про фінансування, фінансове забезпечення, фінансове регулювання, фінансовий вплив, фінансові санкції тощо [6].

Структуру фінансового механізму як фінансової категорії вдало розглядає С. Юрій, який у своїх наукових дослідженнях виділяє його наступні складові елементи: фінансові методи (фінансове оперативне управління, фінансове планування, фінансове забезпечення, фінансове регулювання і фінансовий контроль); фінансові важелі, стимули та санкції (податки, обов'язкові збори, відсотки по кредитах, норми фінансування та інше); нормативно-правове забезпечення (система нормативних та розпорядчих документів вироблена органами управління) [7].

Проте, зважаючи на наше дослідження, ми пропонуємо власне визначення фінансового механізму як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання який розглядатимемо як сукупність фінансових інструментів, за допомогою яких створюються фінансові передумови та стимули для розвитку регулювання національно-патріотичного виховання, відповідно до цілей та завдань Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання.

Фінансовий механізм регулювання характеризується притаманними йому рисами, за допомогою яких, його можна ідентифікувати від інших видів механізмів державного управління: займає провідне місце в системі управління економікою, здійснює розподільчі функції; обумовлений реально існуючими фінансовими відносинами, а з іншої боку він активно впливає на них; знаходиться в постійному русі, він змінюється та вдосконалюється залежно від певних економічних ситуацій; застосовує певні інструменти впливу на соціально-економічні процеси в залежності від фінансової політики держави.

Структуру фінансового механізму зазвичай залучають такі взаємопов'язаних елементів: нормативно-правове забезпечення, фінансові методи, фінансові важелі, та інформаційне забезпечення.

Для повноцінного функціонування фінансового механізму, в його складі фінансових методів і важелів, необхідним є відповідне їх нормативно-правове забезпечення.

Нормативно-правове забезпечення фінансового механізму як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання складається з низки законів та підзаконних нормативно-правових актів. Серед них можна виділити:

- Конституція України;
- Бюджетний кодекс України;
- Закон України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік;
- Закон України «Про місцеві державні адміністрації»;
- Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»;
- Закон України «Про державні цільові програми»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020 – 2025 роки»;
- Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України»;
- Наказ Міністерства освіти і науки України «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015».

Фінансові методи посідають важливе місце в структурі фінансового механізму державно-приватного партнерства. Адже вони дають змогу раціонально планувати джерела формування та напрямки використання фінансових ресурсів державно-приватного партнерства, здійснювати ефективний контроль за рухом фінансових потоків, відстежувати стан здійснених платежів і розрахунків із постачальниками і замовниками, оцінювати результати фінансово-господарської діяльності учасників партнерства. Відтак, забезпечують дієвість, ефективність і результативність функціонування згаданого механізму [8, с. 38].

До складу фінансових методів національно-патріотичного виховання відносяться: способи та засоби фінансового управління, такі як фінансовий облік, фінансовий аналіз та планування, фінансове регулювання та контроль, інвестування, матеріальне стимулювання, фондоутворення тощо.

Ефективність фінансового механізму визначається комплексним функціонуванням усіх його складових.

Основними шляхами для підвищення ефективності функціонування фінансового механізму є:

1) об'єктивна обґрунтованість фінансового механізму, який повинен бути сформований з урахуванням об'єктивних закономірностей розвитку економіки держави;

2) удосконалення правового забезпечення фінансового механізму організації економіки України;

3) використання економіко-математичного моделювання, яке дасть змогу знаходити оптимальні значення фінансового механізму як на мікро- так і на макрорівні, спрогнозувати бажаний результат впливу фінансового механізму на економічні показники держави чи підприємства, вміло і своєчасно використовувати необхідні чинники, надавши їм конкретного числового значення;

4) науково-обґрунтоване фінансове планування й прогнозування обсягів централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів, їх розподілу і використання [9].

Крім методів фінансового регулювання дію фінансового механізму в сфері національно-патріотичного виховання визначають такі методи як методи грошово-кредитного, цінового регулювання, які тісно пов'язані з фінансовими і активно впливають на характер дії цих методів. На фінансовий механізм державного регулювання національно-патріотичного виховання впливають національний дохід, його структура, прибуток, які в значній мірі визначають структуру фінансової бази і основні потоки фінансових ресурсів, але не відносяться до фінансових методів регулювання.

Відповідно до Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року видатки на виконання Програми здійснюються за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів, за рахунок добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, та інших не заборонених законодавством джерел.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року становить 324216,1 тис. гривень, у тому числі 122406,5 тис. гривень – за рахунок коштів державного бюджету, 189042,13 тис. гривень – за рахунок місцевих бюджетів, 12767,47 тис. гривень – за рахунок інших джерел. Обсяг видатків, необхідних для виконання Програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, визначається щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів під час формування їх показників [10].

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування при формуванні відповідних

бюджетів мають передбачати видатки на реалізацію державних, регіональних та місцевих програм з фінансування національно-патріотичного виховання, оскільки існує недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення сфери національно-патріотичного виховання.

Одним з елементів фінансового механізму як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання має стати розроблення програми економічного стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності, які забезпечують підтримку заходів молодіжних і дитячих громадських організацій, спрямованих на національно-патріотичного виховання.

Наступним елементом в структурі фінансового механізму як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання є фінансовий важіль.

Фінансовий важіль слід розглядати як сукупність фінансових засобів, які використовує суб'єкт державної влади в сфері національно-патріотичного виховання шляхом використання наявних в нього інструментів для створення сприятливих умов, відповідно до поставлених цілей і завдань політики в даній сфері.

За допомогою фінансових важелів реалізується фінансова політика в сфері національно-патріотичного виховання зокрема, забезпечення інформацією різного типу. Вони займають пріоритетне місце у структурі фінансового механізму, оскільки виступають сукупністю бюджетних, податкових та кредитно-грошових важелів.

Інформаційне забезпечення в структурі фінансового механізму як складової державного регулювання національно-патріотичного виховання складається з різного роду фінансово-економічної інформації.

Наявність такої інформації дає можливість оперативно приймати певні фінансові рішення, які безпосередньо впливають на стан національно-патріотичного виховання в середині країни.

Висновки. Фінансовий механізм як складова державного регулювання національно-патріотичного виховання є одним з найважливіших аспектів соціально-економічної діяльності держави. Він включає в себе комплексну взаємодію різних фінансових інструментів за допомогою яких забезпечуються розвиток національно-патріотичного виховання. Ефективний фінансовий механізм як складова державного регулювання національно-патріотичного виховання дозволяє в повному обсязі реалізувати цілі і завдання, що стоять перед державою, та сприяє результативному здійсненню розвитку національно-патріотичного виховання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ткачова Н. М., Чернов С. О. Механізм державного регулювання інноваційного ринку в Україні : зб. наук. пр. ДонДУУ, т. IV, серія «Державне управління процесами життєдіяльності і галузевого розвитку регіону». Донецьк, 2003. С. 162–168.
2. Авер'янов В. Б. Державне управління в Україні : навч. посіб. Київ, 1999. 266 с.
3. Державне управління : підручник. / Ю. В. Ковбасюк та ін. Київ, 2012. 564 с.
4. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) : монографія. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. 22 с.
5. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. Київ : НІОС, 2003. 416 с.
6. Данилов А. Д. Фінансовий механізм соціально-економічного розвитку держави в умовах нестабільності : монографія. Київ: ДКС центр, 2010. 300 с.
7. Фінанси: вишкіл студії : навч. посіб. / За ред. д.е.н., проф. Юрія С. І. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 357 с.
8. Шулюк Б. Фінансові методи у структурі фінансового механізму державно-приватного партнерства: наукові аспекти дослідження. Світ фінансів 2019. № 2(59). С. 37–48.
9. Безгуба М. О. Фінансовий механізм державного регулювання економіки. Економічний вісник університету. 2016. Вип. 28(1). С. 158–165.
10. Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 чер. 2021 р. № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2021> (дата звернення: 20.12.2022).